

IN DIT NUMMER

ZEEKENNIS, EEN COMPUTERMODEL EN DE ZEEDUIZENDPOOT

De zeeduizendpoot vertelt ons meer dan hij zelf ooit zal kunnen vermoeden **pag. 4**

ROERIGE INSPRAAKAVONDEN

Landbouwers en natuurvorsers uiten forse kritiek op ontwikkelingsschets tijdens Vlaamse inspraakavonden **pag. 6**

RUBRIEKEN

ScheldeNieuws **pag. 3**

Gespot!
Wintam **pag. 5**

Scheldemonitor:
de Bergeend **pag. 7**

Wonen en werken:
Schaapsherder aan de Schelde **pag. 8**

Baggeren en storten in de Westerschelde

Baggerschip ter hoogte van Saeftinghe

Vanaf het moment dat Vlaanderen baggert op de Westerschelde, is de wijze van storten meerdere keren gewijzigd om de rivier zo natuurlijk mogelijk te houden. De Schelde Nieuwsbrief verdiept zich in het hoe en waarom van deze veranderingen en blikkt vooruit naar de komende jaren.

Vanaf 1885 laat Vlaanderen baggeren op de Zeeschelde en vanaf 1905 in de Westerschelde om Antwerpen bereikbaar te houden voor de zeescheepvaart. Dit gebeurt voornamelijk met zelfvarende sleephoppers, want deze leveren zo min mogelijk gevaar op voor de scheepvaart.

Deze baggeractiviteiten stoelen op het roemruchte Scheidingsverdrag uit 1839. Hierin is de vrije doorvaart naar Antwerpen geregeld. Nederland en België verplichten zich om de vaarweg in een dusdanige toestand te houden, dat de aanliggende havens aan de Westerschelde zonder obstakels kunnen worden bereikt. In de loop der tijd

hebben de baggeractiviteiten zich verder uitgebreid vanaf de grens met Vlaanderen nabij Antwerpen naar het westen. Het baggeren concentreert zich op zogenaamde drempels, gelegen op kruisingen van geulen, waar de rivier van nature ondieper is dan in de aansluitende geulen.

NATUURLIJKE ONTWIKKELING

Vanaf 1935 is onder Nederlandse druk in een vergunning vastgelegd hoeveel er gebaggerd mag worden om al te rigoureuze verdiepingen tegen te gaan. Dit kan namelijk het risico voor overstromen vergroten en resulteren in ontoelaatbare stroomsnelheden voor de scheepvaart. Bij het bagge-

ren is de natuurlijke ontwikkeling van de geulen leidend. Het gaat dan met name om verplaatsingen van de geulen, aangestuurd door het draaien van de aarde en de getijstroom in de geulen. Hier tegenin werken kost veel energie en de ervaring heeft geleerd dat de mens het op termijn toch verliest van de natuur. Als het baggeren echter aansluit op de natuurlijke ontwikkeling, wordt het werk een stuk goedkoper én minder ingrijpend voor de rivier.

Bij het aanwijzen van stortlocaties wordt rekening gehouden met de ecologie. Het storten van de baggerspecie gebeurt op plaatsen die dieper zijn dan 8 m, omdat daar nauwelijks bodemleven voorkomt. Gebieden die een kraamkamerfunctie voor vissen hebben of waar zaadval van schelpdieren plaats vindt, worden niet als stortlocatie aangewezen.

Drempels in de Westerschelde

EERSTE VERDIEPING (1970 – 1975)

In de periode 1970 – 1975 zijn de drie oostelijke drempels in de Westerschelde (drempels van Bath en Valkenisse en de Bocht van Walsoorden) met ca. 3 m verdiept. Deze operatie wordt ook wel de eerste verdieping genoemd, omdat de grootte van de schepen voor het eerst noopt tot een overeenkomst tussen België en Nederland over aanpassing van de vaargeul. België heeft in overleg met Nederland ook de drempel van Borssele laten baggeren om de verdieping in het oostelijk gedeelte van de Westerschelde optimaal te benutten. Borssele was namelijk de eerste drempel vanaf de zeezijde. Bij opkomend getij kunnen diepe schepen nu eerder deze drempel passeren en veel sneller in Antwerpen aankomen. De omvang van het baggerwerk op Nederlands grondgebied was ondertussen toegenomen van 7 miljoen m³ in 1970 tot 15 miljoen m³ in 1975. Dit zand wordt uit kostenoverwegingen (een korte vaarafstand) in de buurt van de baggerplaatsen teruggestort.

PERIODE TOT DE VOLGENDE INGREEP (1976 – 1997)

Om de drempels op diepte te

houden moet Vlaanderen voortdurend laten baggeren. Dit gebaggerde zand, na de verdieping ca. 12 miljoen m³ per jaar, wordt niet ver van de baggerplaatsen gestort. Een gedeelte stroomt na een tijdje weer terug op de drempel. In samenspel met de natuur wordt het als het ware rondgepompt. Er zijn echter ook andere gevolgen, want door het vele storten van zand in het oostelijk deel, blijkt met name het Verdrongen Land van Saeftinghe bedolven te worden. In 1995 is daar het terugstorten van baggerspecie gestopt.

TWEDE VERDIEPING (1997 – 2001)

De ontwikkeling van de schepen stond ondertussen niet stil, ze werden steeds groter en dat resulteerde in een tweede verdieping. Na lange onderhandelingen met Nederland, heeft Vlaanderen de drempels in de Westerschelde en de mond laten verdiepen en de vaargeul laten verbreden. De stortstrategie is inmiddels aangepast vanwege de verzandingproblemen in het oostelijk deel van de Westerschelde. Onderzoek wijst uit dat het beter is om vooral in het westen te storten, de zogenaamde oostweststrategie. Ook wordt in deze perio-

de meer in de nevengeulen gestort. De gestorte hoeveelheden in deze tweede verdieping zijn in de eerste twee jaren aanzienlijk (ca. 14 miljoen m³), aangezien het extra baggerwerk in een relatief korte periode plaatsvindt.

PERIODE NA TWEDE VERDIEPING (2001 – HEDEN)

De hoeveelheid onderhoudsbaggerwerk na de verruiming was kleiner dan voor de verruiming was ingeschat. Dat was goed nieuws, maar tegelijkertijd openbaarden zich andere problemen door het storten in de nevengeulen. Er waren namelijk aanwijzingen - in de vorm van aanzandingen - dat het storten het evenwicht tussen hoofd- en nevengeulen verstoort. In het ergste geval kon dit leiden tot het ontstaan van één enkele geul, wat grote gevolgen heeft voor natuur en veiligheid. De zo belangrijke dynamiek voor de natuurlijke scheiding van vaarwegen tussen zeevaart en binnen- en recreatievaart zou niet kunnen blijven bestaan. Op basis van nieuwe kennis maakten de Vlaamse opdrachtgevers en Rijkswaterstaat daarop werkafspraken om op bepaalde stortlocaties minder te storten. Deze aanpassing is een verbe-

terde stortstrategie op de oost-weststrategie, met als doel het behoud van natuurlijke robuustheid van de Westerschelde.

ONTWIKKELINGSSCHETS 2010 SCHELDE-ESTUARIUM

Vanaf half 2006 wordt een nieuwe onderhoudsvergunning van kracht. Dit zal een tussenfase zijn naar de invulling van de ontwikkelingsschets 2010. De nieuwe vergunning zal weinig verschillen van de huidige, maar de verbeterde stortstrategie zal verder gestalte krijgen door kleine wijzigingen in de maximaal te storten hoeveelheden op bestaande stortlocaties. Nederland zal dit vastleggen in vergunningen en afgeven aan Vlaanderen. Hierbij wordt de meest recente kennis, die door rijkswaterstaat en onderzoeksinstituten zoals het waterloopkundig laboratorium in Delft zijn ontwikkeld, toegepast. Bij de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010 zullen de nieuwe inzichten van de morfologische processen volledig terugkomen in een nieuwe stortstrategie. Met behulp van de nieuwste kennis en computermodellen kan men de optimale positie van stortvakken en bijbehorende maximaal te storten hoeveelheden bepalen en deze stortstrategie zal

direct worden vertaald in de vergunningverlening. Daarnaast is ook flexibiliteit in de vergunning gewenst om goed in te kunnen spelen op morfologische veranderingen die eigen zijn aan een natuurlijk systeem. Hoe zo'n flexibel vergunningen systeem er precies uit moet zien, zal de komende tijd duidelijk worden. Te denken valt aan het verschuiven van stortlocaties, of het inwisselen van oude voor nieuwe locaties, uiteraard met inspraak van belanghebbenden (beroepsgroepen, natuurorganisaties).

Tenslotte wordt een uitgebreid monitoringprogramma opgezet om tijdig ontwikkelingen te signaleren. Dit programma zal voortborduren op de huidige monitoring van de tweede verdieping. (RT)

MEER INFORMATIE:

Kees van Westenbrugge
+31 (0)118-622351
c.vwestenbrugge@dzl.rws.minvenw.nl

Rectificatie:

Brak of zoet?

In het artikel De Schelde Natuurlijk van de vorige nieuwsbrief wordt de Durmevallei tot de brakwaterzone gerekend. De Durmevallei behoort echter tot de zoetwaterzone, zoals verschillende onderzoekers terecht opmerkten.

S c h e l d e N i e u w s

Schelde
InformatieCentrum

VOGELNIEUWS

Natuurvereniging De Steltkluut en Stichting het Zeeuwse Landschap hebben in 2004 een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in het Verdrongen Land van Saeftinghe. Eerder gebeurde dit in 1997. Het brakwaterschor Saeftinghe, in het oostelijk deel van de Westerschelde, is een belangrijk broedgebied voor verschillende vogelsoorten. De tureluur is er de meest karakteristieke soort en bereikt er de hoogste dichtheden van Nederland. Het aantal broedende tureluurs (1595) is ruim vier keer groter dan het totale aantal in Vlaanderen. In vergelijking met de inventarisatie in 1997 zijn meer riviergebonden vogels, rietvogels, geteld. De ophoging van Saeftinghe en het water dat steeds zoeter wordt in het oostelijk deel zorgen voor uitbreiding van rietvelden. Bijzonder is de groei van de baardman: van 8 naar 136. In Nederland zijn er van deze soort 2000 broedparen, in Vlaanderen 10-20.

Dit zijn slechts wat gegevens uit het broedvogelonderzoek 2004 in het Land van Saeftinghe.

Voor meer informatie kunt u zich richten tot Stichting het Zeeuwse Landschap, tel: +31(0)113 569110 of email info@hetzeeuwselandschap.nl

COMCOAST BIJ ELLEWOUTSDIJK IN PRAKTIJK

In Nieuwsbrief nr. 40 berichtten we al over het project Comcoast. Een internationaal project waarin de mogelijkheden voor innovatieve oplossingen rond de veiligheid tegen overstromingen worden onderzocht. Steeds maar hogere en bredere dijken zijn geen oplossing. Op den duur zouden dijken zo breed worden dat halve dorpen eronder verdwijnen. Kern van het concept is dat de zeevering zo geconstrueerd wordt dat er bij extreem hoge waterstanden golven zonder bezwaar over de dijk kunnen slaan. De dijk zelf moet dus zowel aan de zee- als landzijde verstevigd worden zodat de overslaande golven het dijklichaam niet aantasten. Ook moet er rekening gehouden worden met de opvang van het overslaande water. Deze zones zouden bijvoorbeeld als natte natuur ingericht

kunnen worden. Comcoast krijgt nu in Zeeland de mogelijkheid om haar vernieuwende ideeën in praktijk te brengen. Dat gaat gebeuren rond het fort van Ellewoutsdijk aan de noordzijde van de Westerschelde.

Ellewoutsdijk is bij uitstek geschikt als proeflocatie. Het fort in Ellewoutsdijk ligt al tussen twee dijken. Bij dijkverhogingen in de jaren tachtig van de vorige eeuw is besloten om de oude inlaagdijk te verhogen in plaats van de zeedijk. Verhoging van de zeedijk zou betekend hebben dat het fort voor een groot deel onder de klei was verdwenen. Nu de veiligheid gebiedt dat er nieuwe steenbekleding op de dijken komt, komt opnieuw het voortbestaan van het fort in het geding. Bekleding van de dijk aan de landkant zou ten koste gaan van het fort maar de dijk aan de zee kant is niet hoog genoeg. Een prima moment dus om het vernieuwende concept in de praktijk uit te proberen.

Meer informatie over het project: Erik Blaakman, e.j.blaakman@dzl.rws.minvenw.nl.

"WEEKEND OP DE HELLING"

Deze naam staat voor het maritiem weekend op 9 en 10 april 2005 dat vzw Stichting Tolerant en de gemeente Kruibeke organiseren op en rond de vroegere CNR-werf in Rupelmonde (B). De hengst D'n Bruinen, een platbodemschip, wordt daar gerestaureerd. Het herstel neemt drie jaar in beslag. In het eerste, voorbijge jaar is hard getimmerd en het schip van uitzicht veranderd. Stichting Tolerant wil dit graag laten zien en organiseert hieromheen met de gemeente Kruibeke twee dagen met tal van activiteiten op en rond de werf, in de getijdemolen en op de Schelde: boottochten, optreden Human & de Moeite, restauratie torenspits OLV-kerk, demonstraties ambachten.....

Voor meer info: tel +32(0)3 4585188, email: philip.streitz@skynet.be via Stichting Tolerant tel: +32(0)3 6375050, www.tolerant.be

Het project Zeekennis, een computermodel en de zeeduizendpoot

In 2001 startte het project Zeekennis om kennis te ontwikkelen over de waterbeweging, morfologie en ecologie in de Westerschelde en vooral ook om te onderzoeken hoe deze met elkaar samenhangen. Deze kennis is nodig om beleidsvragen die voortkomen uit de Lange Termijn Visie Schelde-estuarium te kunnen beantwoorden. Het project loopt tot eind 2005. Eén van de producten van Zeekennis is een computermodel dat (een deel van) de gevolgen van ingrepen van de mens in de Westerschelde kan voorspellen. Bodemdieren als de zeeduizendpoot spelen in dit model de hoofdrol.

De veelkleurige zeeduizendpoot (*Nereis diversicolor*) leeft in en op de waterbodem. Hij kan 10 cm lang worden en dat is redelijk groot voor een bodemdier, de meeste hebben een lengte tussen een halve en vijf centimeter. In de Westerschelde alleen al komen bijna 200 soorten bodemdieren voor. Het zijn voornamelijk weekdieren, kreeftachtigen en wormen zoals de veelkleurige zeeduizendpoot. Om het aantal soorten te bepalen, neemt de onderzoeker met een 'happer' een staal uit de bodem, dit materiaal wordt op een zeef met gaatjes van 1 mm gedeponeerd en gespoeld met water. De dieren die achterblijven mogen zich bodemdieren (macrozoöbenthos) noemen. Daarna bepaalt de onderzoeker

het aantal soorten en de hoeveelheid en gewicht per soort. Het aantal soorten dat in de Westerschelde voorkomt, kun je natuurlijk niet met één hap van de bodem vaststellen. Daarom worden zowel in de lente als in de herfst op vier verschillende dieptes, in drie verschillende gebieden telkens tien bodemmonsters genomen.

KRINGLOPEN

Je zou het misschien op het eerste gezicht niet zeggen, maar bodemdieren zijn van vitaal belang voor het goed functioneren van het estuarium. Daar zijn verschillende redenen voor. In de eerste plaats is gebleken dat bodemdieren een belangrijke bijdrage leveren aan zowel de kringloop van koolstof als die van nutriënten (stikstof- en fosfor-kringloop). Koolstof, stikstof en fosfor zijn essentieel voor alle leven. Ze komen in de natuur voor, echter voornamelijk in anorganische verbindingen die dieren en mensen niet kunnen consumeren. Planten kunnen dat wél, zij zetten deze verbindingen om in organische verbindingen die mens en dier wel kunnen eten. In het water zwe-

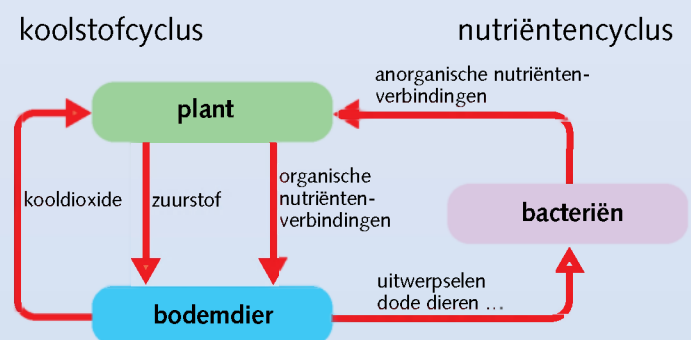
ven microscopisch kleine plantjes die zorgen voor deze omzetting.

Koolstof komt in water en lucht voor als kooldioxide. Deze kooldioxide gebruiken planten om te groeien waarbij zuurstof vrijkomt (zie figuur). Bodemdieren ademen zuurstof in en ademen kooldioxide uit. Zo zetten ze zo'n 15 tot 20% van zuurstof weer om in kooldioxide die dan weer door planten kan worden opgenomen. Een kringloop dus, waarbij het bodemdier een factor van belang is.

Ook in de kringloop van nutriënten spelen bodemdieren een rol (zie figuur). Bodemdieren consumeren organisch materiaal en zij zetten het op hun beurt om in andere stoffen (zoals uitwerpselen, dode dieren...) die door bacteriën en schimmels worden afgebroken tot anorganische nutriëntenverbindingen. Dat zijn de verbindingen die planten weer kunnen omzetten.

BODEM OMWOELEN

In de kringloop van de nutriënten hebben bodemdieren nog een heel andere functie. De zeeduizendpoot en zijn soortgenoten woelen de bodem om, bijvoorbeeld door zich in te graven of door zich gravend door de bodem voort te bewegen. Het omwoelen brengt zuurstof in de bodem en bovendien komt allerlei materiaal dat zich in de bodem bevindt in het water terecht. Dit activeert bacteriën in het water en in de bodem (zie

figuur nutriëntenkringloop), waardoor het afbraakproces in de nutriëntenkringloop sneller verloopt.

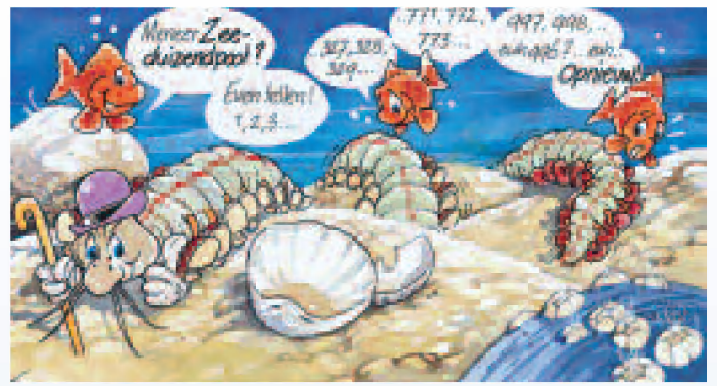
STELTLOPERS

Tenslotte spelen bodemdieren nog een rol in het voedselweb van het estuarium en daarmee dragen ze bij aan het behoud van zeldzame vogelsoorten. De Westerschelde telt namelijk verschillende soorten steltlopers die internationaal beschermd zijn door de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Bodemdieren voeden zich met organisch materiaal en als de slikken en platen droogvallen voeden steltlopers zich met bodemdieren. Zo verorbert de rosse grutto bijvoorbeeld graag zeeduizendpoten. Ook vissen

en kreeftachtigen eten bodemdieren en vis dient op zijn beurt als voedsel voor andere dierbare zeezoogdieren zoals de zeehond.

VERSPREIDINGSKAARTEN

Of de zeeduizendpoot voorkomt op een bepaalde plaats, hoeveel er voorkomen en hoeveel ze samen wegen (biomassa) hangt af van verschillende factoren, zoals stroomsnelheid en zoutgehalte van het water en de samenstelling van het sediment van de bodem. Het belang van die afzonderlijke factoren is tot de bodem uitgezocht. Welke factor heeft het meeste invloed? Hoe beïnvloeden de factoren elkaar? Alle deze gegevens zijn, met de gegevens over het voorkomen

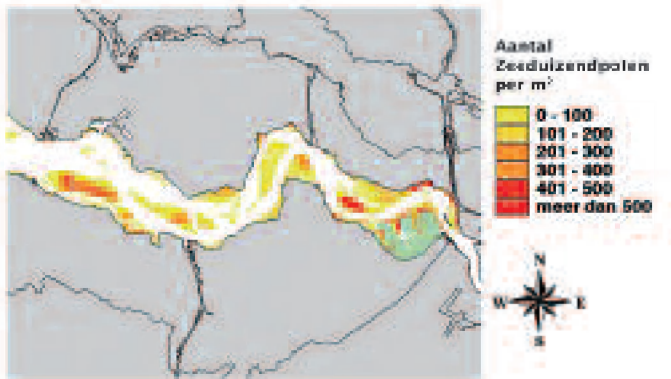

van bodemdieren, verwerkt in een computermodel. Gebruikers van dit model kunnen verspreidingskaarten maken die precies aangeven waar, welke en hoeveel bodemdieren er in de Westerschelde voor kunnen komen en wat hun biomassa is.

VOORSPELLEN

Interessant is dat de gebruiker in het model omgevingsfactoren in de Westerschelde kan veranderen en zo van een fictieve situatie verspreidingskaarten kan maken. Dat geeft de mogelijkheid te voorspellen wat er zou gebeuren met de bodemdieren als wij mensen een belangrijke ingreep in de Westerschelde zouden plegen, bijvoorbeeld een verdieping van de vaargeul of een ontpollering. Als we inzicht in de

gevolgen voor de bodemdieren hebben, dan wordt ook duidelijker wat zo'n ingreep betekent voor de nutriënten- en koolstofkringloop en daarmee bijvoorbeeld voor de beschermde steltlopers. Dat laatste is dan weer belangrijk omdat Nederland zich aan internationale afspraken moet houden over het behoud van (het gebied van) deze vogels. In het project Zeekennis is hard gewerkt om het computermodel zo compleet mogelijk te maken en te baseren op de juiste gegevens. Nu hebben de beleidsmakers dan ook een instrument in handen dat een wetenschappelijke bijdrage kan leveren aan discussies over de gevolgen van eventuele ingrepen in de Westerschelde.

Gespot!

Wintam

Te Wintam (Bornem) aan de monding van de Rupel mondt ook het Zeekanaal in de Schelde uit. Temidden van deze drie waters bevindt zich een grote caissondam. Waterwegen en Zeekanaal nv bouwde hier een modern gebouw en legt er momenteel de laatste hand aan een tentoonstelling. Maar deze unieke plek tussen het water van Schelde, Rupel en Zeekanaal heeft ook nu al heel wat te bieden. Het natuurgebied Noor-

delijk Eiland verwelkomt je met zijn konikpaarden en hekrunderen. Je kan hier uren turen naar de vele vogels. Ben je meer geïnteresseerd in techniek dan kan je je hart ophalen aan de imposante Zeesluis en met een beetje geluk vaart er net een schip in of uit. Wil je de sportieve toer op, fiets dan één van de vele fietsroutes die hier passeren. Het voet- en fietsveer brengt je gratis over de Rupel naar Schelle. (EDS)

Roerige inspraakavonden van ProSes

Landbouwers, burgers, natuurverenigingen en politici laten van zich horen

Op 1 augustus 2002 startte ProSes, de Projectdirectie ontwikkelingsschets Schelde estuarium. Deze directie begeleidt de ontwikkeling van en ideeën uitwisseling over de ontwikkelingsschets voor een duurzaam Schelde-estuarium. De ontwerp-schets is gemaakt door een Nederlands-Vlaamse projectteam en lag in september en oktober 2004 ter inzage bij verschillende gemeente- en provinciehuizen. ProSes organiseerde in het najaar zowel in Nederland als in België een aantal informatie- en inspraakavonden. Schelde Nieuwsbrief ging de sfeer opsnuiven in Wetteren en in Waasmunster.

In Wetteren was het even zoeken naar de juiste locatie, maar het geroezemoes van een aan de gang zijnde receptie bleek een goede leidraad. De zaal zat goed vol met voornamelijk landbouwers, maar ook natuurverenigingen en burgers waren present. In Waasmunster waren meer dan 250 mensen afgezakt naar het plaatselijke gemeenschapscentrum. Ook hier bestond het merendeel van het publiek uit landbouwers, naast politici, burgers en een paar leden van natuurverenigingen.

KLEUREN VAN DE NATUUR

De avonden begonnen met een korte film en een algemene inleiding. Vervolgens startte de vragenronde waarbij een panel van deskundigen antwoord gaf. De moderator bundelde de vragen per thema, waardoor de discussies zeer structureel en overzichtelijk verliepen. De meeste vragen kwamen van de landbouwsector, die vooral het gebrek aan informatie en communicatie hekelde. Dat de Vlaamse Boerenbond, één van de grotere belangengroepen, enkel indirect vertegenwoordigd was door Nederlandse collega's in het OAP (Overleg Adviserende Partijen), konden de boeren maar moeilijk begrijpen. Leen van den Berg, OAP secretaris, stelde zodoende voor om alsnog samen te zitten. Dit voorstel werd door de

landbouwers positief onthaald, al bleven ze met een 'vijgen na Pasen' gevoel achter.

Een tweede aanwezige groep, de burgers, vroeg zich af welke concrete gevolgen de besluiten uit de Schets zullen hebben - vaak vond ze de gegeven informatie en antwoorden veel te vaag. Bij dit laatste kregen de burgers steun van de landbouwers. Volgens het panel was het in deze fase nog niet de bedoeling om scherp omlinjende projecten aan te duiden. In de schets gaat het allereerst om nut en noodzaak van de projecten. Pas in een latere fase worden de specifieke projecten afgebakend en volgt opnieuw een informatie- en inspraakronde. Daarop meldde de zaal vrijwel unaniem dat reageren op iets wat nog niet gekend is wel heel abstract en vrijwel onmogelijk is. Een aantal burgers had vragen over aangekochte woningen in gebieden die ProSes aanduidde als GGG (Gecontroleerd Gereduceerd Getijdegebied). Anderen opperden nieuwe maatregelen gaande van een stormvloedkering aan de Westerschelde monding tot airbags op schepen.

In Waasmunster ontstond er ook een discussie over de kleur van "natuur". Vele aanwezigen volgden de stelling dat er geen mooiere natuur bestaat dan een stuk landbouwgrond. Ze vroegen zich dan ook af wat

Drukbezochte bijeenkomst in Waasmunster

deze groene natuur gebaat was met de donkergroene natuur van GGG's die zich volgens hen zouden ontwikkelen tot rattenholen en distelkwekerijen. Vanuit het panel kwam hierop de reactie dat niet gestreefd wordt naar groene natuur, in welke nuance dan ook, maar naar blauwe (estuariene) natuur. In Wetteren was er ongelof, omdat één van de panelleden nog nooit gehoord had van polderbelasting, een essentieel begrip als je praat over de bestemming van poldergronden.

STORMVLOEDKERING

De meeste aanwezige landbouwers, burgers en politici vonden het overigens onaanvaardbaar dat de bouw van een stormvloedkering niet de allereerste prioriteit kreeg. De voorgestelde aanleg van GOG's (Gecontroleerd overstromingsgebied) en GGG's kosten de belastingbetaler handenvol geld en zijn geen duurzame oplossing, zo stelden ze. Op termijn moet men dan alsnog een stormvloedkering bouwen, waardoor de belastingbetaler twee keer in zijn portemonnee moet tasten. De voorgomenen

besluiten uit de Schets werden daarom bestempeld als een lapmiddel dat speculeert met de veiligheid en maar één groot belang kent: de toegankelijkheid van de haven van Antwerpen. Het panel repliceerde dat de drie pijlers, veiligheid, natuurlijkheid en toegankelijkheid evenwaardig zijn en dat overstromingsgebieden zeker instaan voor een verhoogde veiligheid. Bij stormtij is het daarbij vooral van belang dat de GGG's leeg zijn. Dit vormt allerm minst een probleem, betoogde het panel, aangezien noodweer zichzelf ruim op voorhand aankondigt.

Als de natuurverenigingen aan het woord kwamen, een pleidooi hielden voor natuurontwikkeling, leidde dit in een aantal gevallen tot protest bij aanwezige boeren, die van mening waren dat hiervoor veel waardevolle landbouwgebieden onder water gezet moeten worden. Toch hadden ook de natuurverenigingen kritiek op de ontwikkelingsschets. Ze wezen herhaalde malen op hiaten in de studies en op onvoorzichtige interpretaties van de conclusies. Zo vonden ze het bijzonder vreemd dat bij de

kosten-batenanalyse de oentieningskosten voor de aanleg van overstromingsgebieden niet mee waren opgenomen. Het antwoord hierop luidde dat de systematiek van de kosten-batenanalyse dit niet toelaat. Ook achtte een aantal sprekers het natuurontwikkelingsprogramma rond de Westerschelde in Nederland aan de magere kant.

NEGATIEVE NASMAAK?

Kortom, de aanwezigen roerden zich behoorlijk op beide avonden en namen ProSes stevig onder vuur. Kwamen de kritische reacties als een verrassing of was het verwacht? ProSesmanager externe partijen Harry van Huut reageert nuchter: "We zijn zeer tevreden over de goede opkomst. Al wie het aangaat was van de partij, en uit de vragen en het commentaar blijkt zeer duidelijk dat de ontwikkelingsschets veel men-

sen bezighoudt. Er waren emotionele reacties, maar ook veel vragen en kritische opmerkingen die steunden op een zeer goede dossierkennis bij alle belangengroepen. Dat de kritiek hoofdzakelijk inhoudelijk gericht was en niet zo zeer op ProSes als organisatie, vonden wij positief". "De info-avonden verliepen in een zeer open sfeer", vervolgt Van Huut, al begrijpt hij dat het ontbreken van concrete plannen veel vragen en dus ook kritische reacties oproept.

Op de vraag wat er nu met de reacties gebeurd is, meldt Harry van Huut: "Op basis van de verzamelde reacties heeft ProSes een wijzigingsvoorstel voor de schets opgemaakt. Dit is overhandigd aan de Technische Scheldecmissie. De commissie heeft dit voorstel gevolgd en de gewijzigde ontwikkelingsschets overgemaakt aan de bevoegde ministers.

De Vlaamse Regering heeft op 17/12/2004 de besluiten van de Ontwikkelingsschets 2010 onverkort goedgekeurd. Dit gebeurde op voorstel van Kris Peeters, Vlaams minister voor Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur.

In het voorjaar zal het Nederlandse Kabinet zich uitspreken over de ontwikkelingsschets.

Bij de start van de vervolrganisatie kunt u de website van ProSes2010 www.proses2010.be/ www.proses2010.nl raadplegen. De website van ProSes blijft in de lucht, maar wordt vanaf dat moment niet meer geactualiseerd.

Beide verantwoordelijke ministers hebben op 30 november 2004 overeenstemming bereikt over de Ontwikkelingsschets en het stuk vervolgens voorgelegd aan de Ministerraden van Vlaanderen en Nederland. Na de behandeling in de Ministerraden zal een vervolrganisatie ProSes2010 (Projectdirectie uitvoering ontwikkelingsschets Schelde-estuarium) instaan voor de coördinatie van de verdere uitwer-

king van de projecten en maatregelen, en de bijbehorende procedures." Het is duidelijk, de uitvoering van de projecten uit de ontwikkelingsschets gaat dan een nieuwe fase in. In die fase zal er ook weer ruim gelegenheid zijn om een bijdrage te leveren aan de plannen. (IV&BB).

MEER INFO:

www.proses2010.nl of www.proses2010.be

Scheldemonitor: de Bergeend

Wist u dat deze rubriek, die al bestaat vanaf mei 2000, onlangs een naamgenoot heeft gekregen? Het project Langetermijnvisie Onderzoek en Monitoring (LTV O&M) opende de website www.scheldemonitor.nl / www.scheldemonitor.be. De site richt zich voornamelijk op onderzoekers en wetenschappers en geeft informatie over het Schelde-estuarium. Het streven is, dat relevante informatie vanaf het jaar 2000 zelfs ALLEMAAL op de site te vinden zal zijn. Informatie over zowel onderzoeken, literatuur en meetprogramma's als informatie over instellingen en 'wie is wie'. Dat is een hoog ambitieniveau, het doel is dat in 2008 de site echt compleet en up-to-date is.

De Schelde Nieuwsbrief zal dit jaar in deze rubriek telkens een onderwerp belichten dat ook op de site Scheldemonitor terug te vinden zal zijn. Dit keer een onderzoek naar de aantallen, het gedrag en de verspreiding van bergeenden in de Westerschelde (van Vlissingen tot de Nederlands-Belgische grens). De Westerschelde is een belangrijk ruigebied voor de bergeend. Bergeend-ouders brengen hun kuikens vanuit

hun ondergrondse nestplaatsen naar crèches in open ondiep water. Enkele ouders blijven bij de jongen, de overige volwassen eenden vliegen naar centrale ruiplaatsen. Daar

verliezen ze (tijdelijk) zowel hun vleugel- als staartpennen, dat betekent dat ze niet meer kunnen vliegen. In die tijd zijn de bergeenden erg kwetsbaar.

Tabel 1 geeft de resultaten van het onderzoek op het gebied van rustadia, leeftijd en gedrag. (ad=volwassen eenden, juv juvenielen=jongen). Van de 11.758 getelde exemplaren waren ruim duizend juve-niele vogels (9,1 %) en het aantal ruiende exemplaren bedroeg bijna 5200, wat neerkomt op 44% van het totaal. De totale aantallen zijn iets toegenomen ten opzichte van 2002,

dat past in de algemene trend: het aantal bergeenden in augustus in de Westerschelde neemt al sinds begin jaren negentig toe (zie tabel2). De tellers stelden vast dat de meeste bergeenden in 2004 zich in het westelijk deel van de Westerschelde bevonden, de Hooge Platen bleek verreweg het belangrijkste gebied. In 2002 waren er ook nog grote groepen te vinden bij de Rug van Baarland en de Platen van Ossensisse. Dat betekent dat de verspreiding van de bergeend t.o.v. 2002 iets naar het westen is opgeschoven.

gedrag/leeftijd	niet ruiend			ruiend	
	ad	juv	totaal	ad	totaal
foerageren	3692	744	4436	657	5093
rusten	1800	324	2124	1089	3213
zwemmen		3	3	3449	3452
totaal	5492	1071	6563	5195	11758

Tabel 1

jaar	aantal Bergeenden
aug 1999	5122
aug 2000	8693
aug 2001	10725
aug 2002	8438
aug 2003	16882

Tabel 2

Wonen en werken aan de Schelde

Een herder aan de waterkant

Wie vertrouwd is met de wilde weidsheid van de Westerschelde moet haast wel geloven dat je met één enkele sprong de smalle loop van de Bovenzeeschelde in het Dendermondse land kan overbruggen. De ruige stroom lijkt hier een rustige rivier die alle zoutwatergeweld heeft afgezworen. Schorren, gras- en houtland wisselen voortdurend af en creëren zo een uniek landschap met een hoge biotoop- en cultuurwaarde. Temidden van dat natuurschoon hoedt de schaapherder Herman Verberckmoes zijn kudde schapen al meer dan twee decennia. Zijn 450 schapen vind je geregeld op de Scheldedijk van Dendermonde tot Zele en Moerzeke-Kastel en op de Durmedijk van Waasmunster tot Hamme en Berlare (in totaal ruim 49 hectaren).

Herman Verberckmoes is bezielde en dat merk je aanstonds. "De familie Verberckmoes", begint Herman niet zonder trots, "is een poortersfamilie in Dendermonde sinds het begin van de 13de eeuw. De Verberckmoesen vervulden de functie van dijkwachter en daarnaast heeft altijd een telg uit de familie zich met schapenhoeden ingelaten." Zo is ook Herman bij traditie de schapenhouderij ingetuimd en evenals zijn voorvaderen

ziet hij zichzelf een beetje als een buitenbeentje. Tot 1996 exploiteerde hij een gemengd landbouwbedrijf met hoofdzakelijk runderen en schapen. Nu is hij volledig geëvolueerd naar een natuurlijk verantwoorde begrazing door biologisch gefokte schapensoorten. Met die visie staat hij regelmatig diametraal tegenover de traditionele boer die zwerft bij productie en opbrengst. Herman praat honderduit over de uiteenlopende schapenrassen die hij inzet op schraal of vlakke dijkhellingen en dat alles met een nooit aflatende bekommernis om de diversiteit van de fauna in elk van die specifieke biotopen.

GOODWILL, HARD WERKEN EN OVERLEG

Een herder is geen maatschappelijk geïsoleerd individu. Vooral op de dijken aan de Schelde is er bij goed weer veel verkeer van wandelaars en fietsers. Dan is een schaapherder nooit echt alleen. De mensen slaan af en toe een praatje en Herman antwoordt maar al te graag op allerlei vragen. Soms is de communicatie iets moeilijker, vooral als je vriendelijk als altijd de baasjes van loslopende honden aan het verstand moet brengen dat hun geliefde huisdier onrust veroorzaakt binnen de

kudde. Sluikstort, zwerfvuil en vandalisme blijven plagen die moeilijk in te dammen zijn. Maar dat hoort nu eenmaal bij het toegankelijk maken van de dijk voor een breed publiek. "Mensen zien vooral de romantiek van dit bijzondere beroep, maar ze staan nauwelijks stil bij de arbeidsintensiviteit ervan", stelt Herman vast. Voorts bekijkt hij zijn werk min of meer als een 'roeping'. "Een herder die op natuurlijke manier wil werken, is dag in dag uit, zeven dagen op zeven bezig met de schapen." Hermans opdrachtgever is de Vlaamse overheid en daar pleegt hij regelmatig overleg mee. "Een voorafgaand gesprek werkt opbouwend en conflictvermijdend en daar vaart iedereen wel bij", poneert Herman. Met de dijkwachters heeft hij altijd al een prima relatie gehad en de contacten met de Nederlandse herdersverenigingen zijn veelvuldig en opbouwend.

EEN VLEUGJE ROMANTIEK

"Maar", zo overtuigt Herman mij, "vóór alles is er de Schelde. Ik ben aan de stroom geboren en getogen, ik heb ze in al haar gedaanten gekend. Ze is de rode draad in mijn bestaan en elke dag ben ik dankbaar dat ik vrij, samen met de schapen, langs haar boorden kan trekken..." (MDS)

COLOFON

De Schelde Nieuwsbrief is een gezamenlijke Nederlands-Vlaamse kwartaaluitgave van het Schelde InformatieCentrum. Abonnementen zijn gratis. De nieuwsbrief valt onder verantwoordelijkheid van de in het Bestuurlijk Overleg Westerschelde participerende organisaties, de Administratie Waterwegen en Zee- en AMINAL afdeling Natuur en het Instituut voor Natuurbehoud. Deze uitgave wordt mede mogelijk gemaakt door de financiële steun van het Europese LIFE project MARS. De in de nieuwsbrief gepubliceerde meningen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het beleid van de participerende organisaties.

SCHELDE INFORMATIECENTRUM
Grenadierweg 31, Postbus 8039
4330 EA Middelburg
Telefoon +31 (0)118 672293
E-mail: info@scheldenet.nl
Coördinator: Anja Phernambucq

Schelde InformatieCentrum
op Internet
www.scheldenet.be
www.scheldenet.nl

CORRESPONDENTIEADRES BELGIË
Schelde InformatieCentrum/
Vlaanderen
P/a VLIZ
Vismijn, Pakhuizen 45-52
8400 Oostende
Telefoon +32 (0)59 342144
info@scheldenet.be

REDACTIE
Bregje Beyst, Steven De Froy,
Else De Schryver, Michel De Smet,
Anton Feijtel, Rob Termaat,
Ben Sinke, Ingrid Verbessem,
Katrien Weyn

EIND- EN HOOFDREDACTIE
Laurens Vogelezang, respectievelijk Jolanda Duinkerke

ILLUSTRATIES
Aguasense, Jan van de Broeke,
Michel De Smet, Ruben van Eeckhout,
Danker Jan Oreeel, ProSes,
Rijkswaterstaat directie Zeeland,
Fred Twisk, Lilian Withagen

VORMGEVING EN PRODUCTIE
Pitman Grafisch Bedrijf B.V. Goes

OPLAGE
3200

OVERNAME VAN ARTIKELN
Overname van artikelen is mogelijk met bronvermelding en na toestemming van de redactie

ISSN 1382-9513